

Minimální preventivní program

Jméno autora: Mgr. Zdeněk Žáček, Základní škola Boskovice,
okr. Blansko

Motto: „Člověk je vždy spíše hračkou svého jednání, než hračkou osudu“.

Obsah :

Úkol programu	3
Cíl programu	3
Provedení	3
1. Pravidla a jejich uplatňování ve škole	3
2. Dosažení pohody prostředí	4
3. Otevřené partnerství	4
4. Prováděcí plán	5
4.1 Ve výuce a výchově	5
4.2 Ekologie a životní prostředí	6
4.3 Pobyty	7
4.4 Sport a tělovýchova	7
4.5 Výtvarné soutěže	7
4.6 Další předměty (náměty)	8
4.7 Znalostní kompetence žáků	9
4.8 Školní parlament	12
4.9 Vzdělávání dalších pedagogických pracovníků	12
5. Víte, že?	13
5.1 Základní informace o sociálně patologických jevech ve společnosti	13
5.2 „Co dělat“ – konkrétní rady pedagogům, rodičům, zákonným zástupcům žáka	14
6. Finanční zabezpečení	23
7. Hodnocení efektivity	23
Závěr	24

Úkol programu :

Řešit problematiku sociálně patologických jevů – snížením rizik jejich vzniku a následných důsledků. Základním principem preventivní strategie zůstává osvojování základních kompetencí v oblasti zdravého životního stylu, prevence a rozvoj dovedností, které vedou u dětí a mládeže k odmítání všech druhů sebedestruktivního chování, projevů agresivity a porušování zákona.

Cíl programu :

Najít možnosti, jak nebezpečný stav sociálně patologických jevů (viz. kapitola 5.1) – zejména projevy šikany a záškoláctví - přinejmenším zmírnit tím, že dětem – žákům, rodičům a veřejnosti nabídneme řadu konkrétních činností. Těmito konkrétními činnostmi dosáhnout osvěty, primární prevence, ale i seznámení všech oslovených s odpovídající represí.

Provedení :

1. Pravidla a jejich uplatňování ve škole

Pravidla a způsoby jejich uplatňování ve škole jsou jedním z nejdůležitějších momentů strategie školy. Je velmi důležité zainteresovat a vtáhnout do sestavování pravidel žáky, rodiče a učitele jako celek, kteří do pravidel vštípí principy úcty a tolerance vůči všem zúčastněným, bez rozdílu.

- naše škola má zásadní postoj vůči negativním projevům, které považuje za tak závažný jev, že je o nich nutno mluvit ; v případě závažných projevů a deliktů se nebát to oznámit kompetentním orgánům
- všichni zúčastnění mají postoj nulové tolerance vůči sociálně patologickým jevům
- vytvářet podmínky pro možná a splnitelná řešení, nic nezamlčovat, nikoho neponižovat, hledat pravdu
- nebudeme předběžně posuzovat nikoho podle vzhledu, postižení, kultury, národnosti, náboženství, rasy
- v rámci všech možných vazeb a vztahů mezi žáky, učiteli a rodiči při řešení problémových situací vždy udržovat zásadu serióznosti , rovnosti, nenadřazenosti
- všichni mají právo na to, aby se ve vyučovacím procesu, o přestávkách, akcích školy či při cestě do školy nebo cestě domů cítili bezpeční

Je nutné, aby tato pravidla chápali jasně všichni ti, pro které byla vytvořena. Každé pravidlo, které nevychází z racionální podstaty, je neobhajitelné.

2. Dosažení pohody prostředí

- nabídnout příjemné školní prostředí (třídy, škola, okolí)
- vytvářet v žácích pocit, že se sami mají podílet na tvorbě prostředí, ve kterém tráví jednu třetinu dne (nástěnky, tabule, květiny, okna, výstavky prací atd.)
- dát jasně rodičům na vědomí, že jsou ve škole vítáni a jsou v jednání o negativních jevech partnery
- podporovat informovanost rodičů o tom, co škola podniká v dané oblasti (formou dopisů, informačních letáků, osobními setkáními)
- pomocí „schránek důvěry“ a rozhovorů rozšířit komunikaci související s chodem školy i soukromými problémy
- přihlédnout k požadavkům zdravé životosprávy žáků i učitelů (pitný režim, pohybové aktivity o přestávkách, otázky hygieny např. v hodinách Tv, Pč apod.)

3. Otevřené partnerství

Cílem otevřeného partnerství by mělo být ovlivňování meziosobních a kolektivních vztahů a jejich změny, rozšíření otevřenosti ZŠ směrem k veřejnosti. Např.: Dny otevřených dveří, akademie, konzultační dny pro rodiče, začátek a závěr školního roku = společné schůzky rodičů a pedagogů , adaptační pobyty pro nově utvořené třídy šestého ročníku, účast na mimoškolních aktivitách. Přínosná akce je tzv. „Vítání prvňáčků“ (každý prvňáček je při vstupu do školy první den představen jednomu žáku devátého ročníku, který se stává prvním blízkým kontaktem se školou).

Pro vytvoření partnerských vztahů, které oddalují možnosti vzniku negativních jevů si jednotlivé třídy vytvoří soubor postojů a činností, které když ne zamezují, alespoň snižují na minimum možnost vzniku sociálně patologických jevů (v celé jejich šíři). Jednotlivé podněty ze tříd shromáždí školní parlament a ten zpracuje celoškolský kodex , který bude viditelně umístěn při vstupu do školy tak, aby i rodiče a ostatní příchozí do školy viděli, že tato problematika je na škole vnímána, diskutována a řešena.

4. Prováděcí plán (konkrétní akce)

4.1 Ve výuce a výchově

- nepřesvědčovat sebe ani druhé, že v naší škole negativní projevy nejsou
- základním úkolem je prevence
- při každé příležitosti dětem vysvětlovat, co je např. šikana, jak se jí vyhnout i jak se bránit
- naučit se problémy oznamovat (nebrat to jako žalování)
- věnovat pozornost dětem o přestávkách, na školním hřišti, v bezprostřední blízkosti školy, ve školní jídelně, při mimoškolních akcích i jinde
- na základě výše uvedených bodů rozvinout spolupráci s KS PČR , Brno, odd.kriminalita mládeže; s odborem sociálně právní ochrany dětí a mládeže MěÚ; kurátorem pro děti a mládež, s okresním metodikem pro sociálně patologické jevy (osvětová činnost, aktuální řešení problémů apod.); PPP Boskovice; Zdravým městem Boskovice; KZMB; DDM Boskovice; ZUŠ Boskovice

1.-3. ročník - za prioritní se považuje:

- výchova ke zdravému životnímu stylu a základy etické výchovy a právní výchovy
- navozování příznivého psychosociálního klimatu ve škole
- zejména v nižších ročnících je nutné věnovat pozornost včasnému odhalování specifických poruch učení, chování či jiných postižení
- nabídka zájmových aktivit

4.-7. ročník- za prioritní se považuje:

- výchova ke zdravému životnímu stylu, rozvoj etického a právního vědomí, občanských postojů
- všestranný rozvoj osobnosti žáka, vyloučení rizik
- v problémovějších třídách aplikace metod aktivního sociálního učení
- zvýšený důraz na spolupráci s rodiči
- nabídka volnočasových aktivit

8.-9. ročník- za prioritní se považuje:

- výchova k odpovědnosti za zdraví své i ostatních
- vytváření eticky hodnotných postojů a způsobů chování
- metody aktivního sociálního učení
- pozornost rizikovým skupinám žáků
- spolupráce školy při využívání volného času dětí, mimoškolní výchova

Důležitá čísla telefonů :

158 - policie ČR

155 - záchranná služba

156 - městská policie

112 - evropské tísňové volání

122 - tísňové volání z mobilního telefonu

549 241 010 - modrá linka

800 155 555 - linka bezpečí (funguje po 22. hodině)

800 111 113 - linka bezpečí (funguje od 8 do 22 hod.)

724 727 777 - linka bezpečí (pro ty, kteří uvažují o útěku)

283 852 222 - rodičovská linka

284 016 666 - centrum krizové intervence

541 218 122 - bílý kruh bezpečí

516 454 178 - pedagogicko psychologická poradna (PPP Boskovice)

T : celoročně

Z : všichni zaměstnanci školy

4.2 Ekologie a životní prostředí

- pololetní úklid na zlepšení prostředí okolí školy ve spolupráci s MěÚ – odbor životního prostředí a s firmou SITA zabývající se svozem odpadků

T : jaro, podzim

Z : pověřený pracovník (uč.Př + 9.r.)

- sběr druhotných odpadových surovin – soutěž třídních kolektivů

T : jaro, podzim

Z : TU, ŘŠ – vyhodnocení, odměny

- sběr PET lahví

T : celoročně

Z : ped.prac., školník

4.3 Pobyty

- turisticko – zeměpisný pobyt pro žáky 6. tříd – rekreační oblast Jedovnice (ve spolupráci s PF, MU Brno)

T : květen

Z : ŘŠ, TU 6.tř.

4.4 Sport a tělovýchova

- Běh pro zdraví (masovost; dokázat si, že zvládnu zátěž)

T : říjen

Z : uč. Tv

- Turnaj ve stolním tenise

- **T : listopad**

Z : ve spolupráci s TJ Orel

- Mikulášský turnaj v malé kopané

- **T : prosinec**

Z : učitel – fotbalista

- Turistické pochody žáků s rodiči i pro širší veřejnost ve spolupráci s DDM

T : podzim, jaro

Z : učitelé – zájemci

- Zimní karneval na ledě (spolupráce 2.stupně ZŠ s MŠ daného obvodu)

T : únor

Z : Př.k. společenských věd

- Cyklovýlet s poznáváním okolí (Němčicko – větrné mlýny)

T : květen

Z : učitelé Tv

4.5 Výtvarné soutěže

- malba na stěnu – exteriér ZŠ, téma – sport

- **T : září**

Z : uč. Vv

- větrníky pro prvňáčky - **T : září**
Z : uč. Vv
- Den jazyků – malba na chodníku v cizích jazycích - **T : říjen**
Z : uč. Vv, Aj, Nj
- živý Betlém – kulisy – akce pro spádové MŠ - **T : listopad, Prosinec**
Z : uč. Vv
- výstavka žákovských prací (literární a výtvarná tvorba s tematikou – sociálně patologické jevy ve společnosti) pro rodiče a přátele školy
T : únor
Z : Př.k. Čj , uč. Vv

4.6 Další předměty (náměty)

Občanská výchova - proč odmítat alkohol a drogy

- jaké jsou lepší možnosti
- jak se bránit reklamám
- společnost a drogy
- proč se vyplácí žít zdravě
- hazardní hry a jejich důsledky
- negativní vlivy (drogy, alkohol, hry) na rodinu

Přírodopis - rostliny – přírodní látky (toxické, návykové)

- jejich negativní účinky na zdraví člověka
- léky – nebezpečí užívání bez vědomí lékaře
- nakažlivé nemoci – AIDS atd.
- náhlé otravy – pervitin a rozpouštědla
- kožní choroby
- experimentování s drogou – vyhledání pomoci pro postiženého

Matematika - příklady typu = Kolik ušetříš za 10 let peněz tím, že nebudeš kouřit a pít alkohol ?

Rodinná výchova - rodina a drogy

- těhotenství a drogy – vliv na nenarozené dítě

- hry na zvýšení sebevědomí dítěte
- hry – odmítání drog a alkoholu
- hry – řešení konfliktních situací
- objasňovat důvody, které vedou lidi k tomu, že začnou brát drogy

Chemie - toxické látky

- čisticí prostředky
- drogy
- steroidy
- jejich negativní účinky na zdraví

Český jazyk (slohová témata)

- Napiš do televize nebo rozhlasu dopis, v němž vyjádříš nespokojenost s nějakou reklamou na tabák či alkohol.
- Na čem mi v životě nejvíce záleží.
- Jak ti zdravý způsob života může pomoci v uplatnění úspěšného života.
- Lidé a drogy.

T: průběžně

Z: učitelé předmětů

4.7 Znalostní kompetence žáků

Preventivní témata jsou nejčastěji frekventována v následujících předmětech:

- ✕Rodinná výchova
- ✕Občanská výchova
- ✕Přírodopis
- ✕Prvouka
- ✕Přírodověda
- ✕Vlastivěda
- ✕Český jazyk
- ✕Výtvarná výchova
- ✕Tělesná výchova
- ✕Chemie

Znalostní kompetence žáků

1.- 3. ročník

- ✕ Žáci dokáží pojmenovat zdravotní rizika spojená s kouřením, pitím alkoholu, užíváním drog, zneužíváním léků
- ✕ Znají jednoduché způsoby odmítání návykových látek
- ✕ Znají hodnotu zdraví a nevýhody špatného zdravotního stavu
- ✕ Mají vědomosti o tom, jak udržovat zdraví, a o zdravém životním stylu

4. -5. ročník

- ✕ Žáci mají povědomí o zdraví jako lidské hodnotě
- ✕ Znají činnosti, které je z hlediska zdraví vhodně zařadit do denního režimu, osvojují si zdravý životní styl
- ✕ Podrobně znají zdravotní a sociální rizika návykových látek a argumenty ve prospěch zdraví
- ✕ Znají zákony omezující kouření, požívání alkoholu a zákony týkající se užívání a šíření drog
- ✕ Umějí komunikovat se službami poskytujícími poradenskou pomoc
- ✕ Umějí pojmenovat základní mezilidské vztahy
- ✕ Dokáží rozpoznat projevy lidské nesnášenlivosti
- ✕ Vědí, na koho se obrátit v případě, že někdo ohrožuje nebo poškozuje jejich práva
- ✕ Mají povědomí o tom, že každé jednání, které je ohrožuje práva druhých (šikana, násilí, zastrašování aj.) je protiprávní
- ✕ Znají základní způsoby odmítání návykových látek ve styku s vrstevníky

6. - 9. ročník

- ✕ Žáci znají význam harmonických mezilidských vztahů pro zdravý životní styl a zdraví
- ✕ Respektují odlišné názory či zájmy lidí a odlišné způsoby jejich chování a myšlení,

jsou tolerantní k menšinám

- ✘Znají a uplatňují vhodné způsoby řešení neshod se spolužáky, spory řeší nenásilným způsobem
- ✘Znají vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích
- ✘Umějí spolupracovat ve skupině a přebírat zodpovědnost za společné úkoly
- ✘Znají významné dokumenty upravující lidská práva a sociálně právní ochranu dětí
- ✘Znají činnost důležitých orgánů právní ochrany občanů
- ✘Uvědomují si podstatu protiprávního jednání a právní odpovědnost za případné protiprávní činy
- ✘Umějí chápat zdraví ve smyslu holistickém, ve složce fyzické, duchovní i sociální
- ✘Dokáží zhodnotit vhodné a nevhodné zdravotní návyky
- ✘Umějí vysvětlit své konkrétní postoje a chování z pohledu zdraví
- ✘Vědí, co je podstatou zdravého životního stylu a snaží se o jejich realizaci
- ✘Znají pozitivní vliv aktivního pohybu, relaxace a duševní hygieny
- ✘Vědí, že zneužívání dítěte je trestné
- ✘Dokáží diskutovat o rizicích zneužívání drog, orientují se v trestně právní problematice návykových látek
- ✘Vědí, kde hledat odbornou pomoc, v případě potřeby ji dovedou využít
- ✘Bezpečně zvládají účelné modely chování v krizových situacích (šikanování, týrání, sexuální zneužívání apod.) a správně se rozhodují v situacích vlastního nebo cizího ohrožení
- ✘Dokáží komunikovat se specializovanými službami (linky důvěry, krizová centra)
- ✘Odmítají projevy brutality a násilí zprostředkované médii a umějí o nich diskutovat

Nadstavbové aktivity

- ✘Realizace programu primární prevence ve spolupráci s vyučujícími v 6. - 9. ročníku po dvou tříhodinových blocích
- ✘Práci s těmi třídami, ve kterých jsou narušeny vztahy mezi žáky (spolupráce s odborníky)
- ✘Užívání prvků prožitkové pedagogiky při mimoškolních aktivitách
- ✘Školní psycholog
- ✘Uspořádání dvou zážitkových kurzů pro 6. ročník
- ✘Návaznost v práci třídních učitelů se třídou

- × Pro žáky 7. ročníku uspořádání lyžařského kurzu
- × Pro žáky 8. ročníku uspořádání kurzu v souvislosti s e zdravým životním stylem
- × Zapojení žáků do mimoškolní činnosti
- × Celoškolní soutěže
- × Výroba výtvarných prací a děl a jejich následný prodej pro charitativní účely
- × Žákovská rada školy
- × Podpora a zapojení do komunitního programu

4.8 Školní parlament

Je podstatným a pevným pilířem činností žáků a pedagogů, které směřují k vytváření podnětného prostředí pro minimalizování negativních činností žáků 2. stupně (tedy nejen šikany a záškoláctví). Garantem školního parlamentu je výchovný poradce a ZŘŠ. Hlavní činností je vyplnění volného času doplňkovými činnostmi – o přestávkách, ve volných hodinách, pro zájemce v čase i po vyučování. Činnost musí být smysluplná, s konkrétním nosným programem. Vybavení (video, videokamera, digitální fotoaparát, rádio s CD, PC, internet).

Konkrétní akce : - fotografické zpracování ekologického projektu „ Zákoutí města “

(dokumentace pro odbor život.prostředí MěÚ)

- konkrétní městem či školou garantované akce v rámci ekologických prací, např. úklidové akce
- spolupráce s nízkoprahovým zařízením MěÚ na společných volnočasových aktivitách
- stacionářem pro tělesně postižené (kulturní programy, předávání dáreků, společné sportovní akce)
- pořádání kulturních akcí ve škole (organizování návštěv divadla, kina, nácvik programů k různým příležitostem a pod.)
- organizování sportovních soutěží

Tyto činnosti nemají konkrétní terminář. Oporou činnosti ŠP je VP a preventista.

4.9 Vzdělávání dalších pedagogických pracovníků

- Metodické semináře - primární prevence drogové závislosti
- primární prevence patologických jevů
 - problematika šikany
 - zdravý životní styl
 - specifické vývojové poruchy učení a chování

- Školní vzdělávací akce - vzdělávací akce pořádané SPC Brno
- PPP Blansko

Studium metodických materiálů, časopisů, odborné literatury

5. Víte, že ?

5.1 Prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže zahrnuje především aktivity v oblastech prevence :

- a) násilí a šikanování
- b) záškoláctví
- c) kriminalita, delikvence, vandalismus aj. forem násilného chování
- d) ohrožení mravnosti a ohrožování mravní výchovy mládeže
- e) xenofobie, rasismu, intolerance a antisemitismu
- f) užívání návykových látek (vč. opomíjeného alkoholu a kouření), anabolik, medikamentů a dalších látek
- g) netolismu (virtuálních drog) a patologického hráčství (gambling)
- h) diváckého násilí
- i) komerčního sexuálního zneužívání dětí
- j) syndromu týraných a zneužívaných dětí
- k) sekt a sociálně patologických náboženských hnutí ¹

¹ Tyšer, J. Školní metodik prevence. 1.vyd. Most: Severografia, 2006, s.41-42

Cílem výchovně vzdělávacího působení je dítě odpovědné za vlastní chování a způsob života v míře přiměřené jeho věku

- s posílenou duševní odolností vůči stresu, negativním zážitkům a vlivům
- se schopností dělat samostatná (a pokud možno správná) rozhodnutí
- schopné řešit problémy
- podílející se na tvorbě prostředí a životních podmínek

Poznámka :

Nelze vycházet z předpokladu, že škola přejímá zodpovědnost za výchovu ke zdravému životnímu stylu za rodinu. Zejména rané zkušenosti, které dítě získává v rodinném prostředí, jsou pro další vývoj určující k dovednosti žít ve formální společenské instituci, jako je např. škola.

5.2 Několik rad pro pedagogy, rodiče a zákonné zástupce „CO DĚLAT“

a) Při selhání preventivních opatření školy

1. V případě podezření na zneužívání návykových látek :
 - provést diskrétní šetření a pohovor s žákem
2. Při důvodném podezření :
 - okamžité kontaktování rodičů event. zákonných zástupců žáka
 - při negativní a nespolupracující reakci rodiny uvědomit sociální odbor
3. Při průkazném zjištění zneužívání návykových látek ve škole nebo v případě, že žák je prokazatelně ovlivněn drogou (i alkoholem) v době vyučování ředitel školy nebo pracovník školy pověřený dle pokynů MŠMT :
 - kontaktuje zdravotnické zařízení a zároveň uvědomí rodiče, popřípadě zákonné zástupce
 - uvědomit odbor sociální péče MÚ
 - uvědomit odbor školství MÚ

4. V případě dealerství nebo podezření na porušení § 217 trestního zákona (ohrožení mravní výchovy dítěte) nebo zanedbání povinné péče :
- uvědomí oddělení péče o dítě, odd. sociální prevence sociálního odboru MÚ
 - oznámí věc policii

b) Jak poznám, že moje dítě alkohol nebo drogy bere ?

Vážení rodiče, zákonní zástupci, položte si otázky :

- ✓ Změnila se osobnost vašeho dítěte v poslední době v nějakém významném ohledu?
- ✓ Má časté výkyvy nálad?
- ✓ Straní se vás? Je zlostný nebo depresivní ?
- ✓ Tráví hodně času ve svém pokoji sám ?
- ✓ Ztratil zájem o školu a o vyučování, případně další aktivity, např. sport ?
- ✓ Zhoršil se jeho prospěch ?
- ✓ Přestalo trávit čas se svými kamarády ? Přátelí se s dětmi, které se vám nelíbí ?
Nesvěřuje se a nemluví o tom, kam chodí a co dělá ?
- ✓ Máte pocit, že se vám doma ztrácí peníze nebo věci (peníze potřebné na alkohol a drogy) nebo máte pocit, že má více peněz, než byste očekávali (peníze získané z prodeje drog) ?
- ✓ Reaguje nepřiměřeně, když s ním mluvíte o alkoholu a o drogách nebo se snaží změnit téma ?
- ✓ Lže a podvádí ?
- ✓ Pozorujete fyzické příznaky užívání drog nebo alkoholu ? Rozšířené nebo zúžené zornice ? Nejasné vyjadřování a myšlení ?
- ✓ Ztratilo vaše dítě zájem o koníčky ? Ztratilo motivaci, nadšení a vitalitu ?
- ✓ Našli jste někdy důkazy užívání drog nebo alkoholu, prášky, lahve ?
- ✓ Zhoršil se vztah dítěte k členům vaší rodiny ?
- ✓ Zdá se vaše dítě být nemocné, unavené a protivné ráno, po možném užití drog předešlý den ?
- ✓ Přestalo se vaše dítě o sebe starat, změnil se jeho styl oblečení ?
- ✓ Zdá se být méně soustředěné?

c) Doporučení rodičům, jejichž dítě má problémy s návykovými látkami

A. Co dělat

Jestliže je dítě pod vlivem drog a hrozí otrava, **neváhejte zavolat lékaře**. S dítětem pod vlivem drog nemá smysl se hádat. Vážný rozhovor odložte na pozdější dobu.

- Nespoléhejte na zázračné okamžité řešení, ale spíše na dlouhodobou výchovnou strategii. Jejím základem je **nepodporovat a neusnadňovat pokračující braní drog, naopak odměňovat každou změnu k lepšímu** a povzbuzovat k ní. To, že taková strategie nepřináší vždy okamžitý prospěch ještě neznamená, že je neúčinná. Může se totiž jednat o příliš velký problém, jehož řešení vyžaduje více času a spojenců.
- Získejte důvěru dítěte a naslouchejte mu. To je těžké, zvláště když říká a hlavně dělá z hlediska rodičů nesmysly a když hájí hodnoty pro rodiče nepřijatelné. **Vyslechnout dítě ještě neznamená přistupovat na jeho stanovisko.**
- Naučte se s dítětem o alkoholu a drogách mluvit. **Bude-li dítě nějakou drogou obhajovat, vyslechněte ho, ale opatřete si protiargumenty.**
- Uvědomte si svoje možnosti. Dítě, které bere drogy nebo pije, bývá většinou nezralé a neschopné se o sebe postarat. **Může tisíckrát pohrdat názory rodičů, ale většinou si nedokáže opatřit základní prostředky k životu. V tom je vaše šance a síla.** Určitou základní péči jste sice povinni nezletilému dítěti poskytnout, ale mělo by cítit, že vaše péče je jiná, když se chová rozumně a když ne. Cílem je, aby dítě pochopilo, že skutečná samostatnost předpokládá schopnost se o sebe postarat.
- Vytvořte zdravá rodinná pravidla. **Dítě by mělo vědět, jaké předvídatelné důsledky bude mít jeho jednání.** Mělo by mu být jasné, že je výhodnější, když se bude chovat přijatelně.
- **Jestliže dospívající není ochoten ke změně, měl by nést důsledky.** To se samozřejmě netýká situací, kdy je ohrožen život, např. při předávkování. (Teprve až vážné problémy, které drogy způsobí, jsou často důvodem k léčbě a změně.)
- Předcházejte nudě. **Musíte počítat s tím, že může být nutné trávit v prvním období s dítětem mnohem více času.** Měli byste mít přehled, kde je, co dělá, zamyslet se nad jeho denním programem a životním stylem.
- **Pomozte mu se odpoutat od nevhodné společnosti.** To má pro překonání problému často podstatný význam. Jestliže vám potomek tvrdí, že si s lidmi, se kterými dříve

bral drogy, chce jenom pobýt nebo si povídat, buď lže, nebo podceňuje nebezpečí. Někdy je možné uvažovat i o změně prostředí.

- **Posilujte sebevědomí dítěte.** Najděte a udržujte křehkou rovnováhu mezi kritickým postojem vůči chování dítěte („nelíbí se nám, že bereš drogy“) a respektem vůči jeho osobnosti a lásce k němu („vážíme si tě jako člověka a záleží nám na tobě“). Je to těžké, je to však nutné. Stejně **nutné je i oceňovat třeba drobné pokroky a změny k lepšímu.** Je také třeba vidět silné stránky dítěte, jeho možnosti a dobré záliby, které má možná z předchozí doby a na které se dá navázat.
- **Spolupracujte s dalšími dospělými.** Velmi důležitá je spolupráce v rodině. Rodiče by se měli ve výchově problémového dítěte dokázat domluvit. Jenom tak totiž nebude dítě uzavírat spojení s tím rodičem, který mu právě víc povolí. Důležitá je i spolupráce v rámci širší rodiny (babička ...), spolupráce s léčebnými zařízeními, školou, případně dalšími institucemi. Často až vážně míněná hrozba ústavní výchovy nebo hrozba ohlášení krádeže v domácnosti na policii mohou přimět dospívajícího přijmout léčbu.
- Osvědčuje se také, když rodiče dětí s těmito problémy spolu hovoří v rámci skupinové terapie nebo svépomocné organizace. Dokáží se navzájem pochopit a předávají si užitečné zkušenosti.
- Buďte pro dítě pozitivním modelem. K tomu je nutné, abyste mysleli i na vlastní zdraví a svoji tělesnou a duševní kondici a abyste měli své kvalitní zájmy.
- **Neváhejte vyhledat profesionální pomoc pro sebe.** V případě manželských nebo partnerských problémů se můžete např. obrátit na poradnu pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy. Pamatujte, že zvládnutím problémů zvyšujete i šanci na ovlivnění dítěte.
- Přístup k dítěti, které má problémy s alkoholem nebo jinou drogou, shrnují anglická slovník „tough love“. V češtině to znamená „tvrdá láska“. Myslí se tím dobrý vztah k dítěti, snaha mu pomoci, ale zároveň cílevědomost a pevnost.

B. Čemu se vyhnout

Nepopírejte problém. Zbytečně by se tak ztrácel čas a rozvíjela se závislost na návykové látce.

- **Neskrývejte problém.** Někdo se za takový problém stydí a tají ho. Abyste se v situaci lépe orientovali a citově i rozumově ji zvládali, je dobré o problému s někým důvěryhodným a kvalifikovaným pohovořit. Je dobré najít spojence.
- **Neobviňujte partnera.** Na to, abyste si vyřizovali s druhým rodičem dítěte staré účty a navzájem se obviňovali, není naprosto vhodná doba. Minulost se změnit nedá, budoucnost našťestí často ano.
- Nehleďte v dítěti zneužívajícím drogy spojence proti druhému rodiči.
- **Nezanedbávejte sourozence dítěte** zneužívajícího alkohol nebo jiné drogy. Sourozenci problémového dítěte jsou víc ohroženi, problémem v rodině trpí a vaši péči a váš zájem potřebují.
- **Nezanedbávejte bezpečnost dalších lidí v domácnosti,** zejména malých dětí. Člověk pod vlivem alkoholu nebo drog jim může být velmi nebezpečný, i když by jim za normálních okolností neublížil. Je také třeba myslet na to, aby se drogami, které dospívající domů přinesl, neotrávil další sourozenec.
- **Nefinancujte zneužívání drog a neusnadňujte to.** S tím souvisí i to, aby rodina zabezpečila cenné předměty a nenechala se okrádat. Krádež nemusí uskutečnit samo dítě, ale jeho „kamarádi“, kterým dluží za drogy. Jestliže dítě začalo užívat pervitin nebo opiáty, bývá otázkou času, kdy se začnou ztrácet peníze a cenné předměty. Nejde tu jen o majetek, ale také o okolnost, že ukradený majetek slouží špatné věci – totiž rozvoji závislosti. Argument, že by si dítě opatřilo prostředky jinak, např. prostitucí nebo krádežemi, neobstojí. Pokud bude závislost pokračovat, je pravděpodobné, že k tomu stejně dojde.
- **Nedejte se vydírat.** Vyhrůžování fetováním, útekem, prostitucí nebo sebevraždou je častým a oblíbeným způsobem vydírání rodičů. Ano, všechna tato rizika u závislých na drogách existují. Tím, že rodiče pod jejich tlakem ustupují, ovšem riziko nesnižují, ale zvyšují.
- **Nevyhrožujte něčím, co nemůžete nebo nechcete splnit.**
- **Vyhněte se fyzickému násilí.** Fyzické násilí většinou nevede k cíli. Často jen živí v dítěti pocit ukřivdění, vede k sabotování snah rodičů a k útekům.
- **Nejednejte chaoticky** a impulzivně.
- **Nevěřte tvrzení, že má dospívající drogy pod kontrolou,** případně, že snižuje dávky a že drogy brzy vysadí. Buďte připraveni na to, že dříve či později pravděpodobně přijde krize. Využijte ji a trvejte na změně životního stylu, případně na nějaké

skutečně účinné formě léčby, jestliže není dospívající schopen zvládnout problém sám.

- **Do nekonečna neustupujte.** Požadavek, aby lidé, kteří berou drogy, do vašeho bytu nechodili, je rozumný.
- Nedělejte zbytečné „dusno“. Parta a nevhodní přátelé by se tím stávali pro dítě ještě přitažlivější.
- **Nezabouhnete dveře navždy.** I když dítě odejde, je dobré být připraven mu pomoci, pokud přijme určité podmínky.
- Neztrácejte naději. **Vaším tichým spojencem je přirozený proces zrání osobnosti.** I hrozivý problém se mnohdy podaří zvládnout.

d) Šikana

Definice pojmu :

Úmyslné a opakované ubližování slabšímu (neschopnému obrany) jedincem nebo skupinou, jak fyzické, tak i psychické ponižování lidské důstojnosti.

Při posuzování toho, co je a co není šikana, musíme mít na zřeteli především to, jak uvedené projevy působí na toho, komu jsou určeny, tedy na oběť šikany.

Dominantní znak šikany - **nepoměr sil mezi agresorem a obětí .**

Typický znak šikany – **samoúčelnost převahy agresora nad obětí.**

Šikanování je nutno chápat jako poruchu vztahů. A to nejen mezi agresorem a obětí. Šikana se neděje ve „vzduchoprázdnu“. Vzniká tam, kde existují ve skupině, ve třídě, nezdravé vztahy, kde je silná diferenciaci na silné a slabé. Ve školních kolektivech existuje vážné nebezpečí, že i pedagog, často neúmyslně, ale mnohdy záměrně dá „zelenou“ silnějšímu jedinci, který pak začne vykonávat to, co vede k šikaně. Problém šikany tedy nelze léčit jako problém vztahu mezi agresorem a obětí, aniž bychom léčili celou skupinu. To je jedna z nejčastějších chyb, které při řešení problému šikany dochází.

Varovné signály šikany pro rodiče :

- dítě nemá kamaráda
- nechut' jít do školy
- střídá různé cesty do školy i ze školy

- ztráta chuti k jídlu, neklidný spánek
- ztráta zájmu o učení
- výkyvy nálad, odmítá se svěřit, co ho trápí
- žádá o peníze, často „ztrácí“ své věci
- přichází domů vyhladovělé, s potrhaným oblečením, s poškozenými školními pomůckami
- nedokáže uspokojivě vysvětlit svoje občasná zranění (odřeny, modřiny, popáleniny)
- je nečekaně agresivní vůči sourozencům
- trpí zdravotními potížemi (bolesti hlavy, břicha, bolesti jsou někdy simulované)
- zdržuje se většinou stále doma

Co tedy dělat :

Připusťme, že několik výše uvedených signálů ve vás vzbudí určitě podezření, že by mohlo jít o šikanování vašeho dítěte. Znovu podotýkám, že ideální stav nastane, když se vám dítě svěří. Pochvalte ho, povzbuďte, rozptylte jeho obavy o tom, že žaluje. Vyzvedněte naopak jeho sílu a odvalu sdělit tyto závažné skutečnosti. Přesvědčte ho, že mu chcete pomoci a to potom musíte dodržet. Vyslechněte vaše dítě, dejte mu najevo, že jeho informace berete vážně (i když se vám mohou zdát malicherné či nepodstatné). Odložte veškerou práci, není nic důležitějšího, než situace vašeho dítěte. Poskytněte dítěti veškerou podporu. Pochopitelně, že odlišíte např. běžnou klukovskou šarvátku od skutečné šikany.

Konkrétní kroky :

- zjistěte přesně - pozor! – **nevyslychejte jako vyšetřovatel** – co, kdy, kde se odehrálo, kdo další byl přítomen
- společně vytipujte svědky, kterým dítě ještě důvěřuje, o kterých ví, že nestojí na straně agresora a věří, že mu mohou pomoci
- poskytněte dítěti veškerou ochranu (např. při cestě do školy a ze školy, i za cenu, že se budete uvolňovat z práce)
- poskytněte dítěti dostatek péče, více s ním komunikujte, věnujte se mu ve volném čase, odjeďte na chatu, chalupu či k prarodičům
- nemáte-li jistotu, že dítě nebude ohroženo během pobytu ve škole, ponechejte ho doma, ale pozor – pečlivě zvažte, zda v jeho situaci může být samo

- znovu dítě ubezpečujte, že udělalo dobře, že vám vše sdělilo, mluvte s ním více než dříve
- zhodnoťte a to velice kriticky, co mohlo vyvolat stav, který skončil šikanou, neobviňujte pouze školu, nastavte si „zrcadlo pravdy“, neomlouvejte sami sebe, ani své dítě; se svým zjištěním se v první fázi dítěti nesvěřujte, ale připravujte nápravu
- hledejte, jak dítěti dále pomoci prostřednictvím příslušného odborníka

Agresor - oběť? (minitest pro rodiče)

Tyto dva póly jednoho problému se výrazně liší. Zkuste si udělat náš minitest. Nevyhýbejte se žádné odpovědi a buďte k sobě i k svému dítěti spravedliví. Neplatí, že oběti se stávají jen některé děti. Naopak, obětí se může stát každé dítě, normálně vyvinuté, klidné, přemýšlivé, snaživé, fyzicky přiměřeně vyspělé. Stejně tak neomlouvejte a nepřehlížejte projevy, které mohou vést k tomu, že se z vašeho dítěte stane agresor. Uvedené znaky nechápejte tak, že se jejich nositel automaticky stane agresorem nebo obětí. Jsou však významným signálem, který při vhodných podmínkách a odpovídající situaci, může dostat vaše dítě do role agresora nebo oběti.

Agresor

a) dítě (ano - ne)

- je zlomyslné
- je impulsivní, nepřiměřeně podrážděné
- často je náladové
- bývá nevraživé, sprosté
- časté jsou u něho projevy zuřivosti, vzteku
- vyžaduje obdiv, chce být středem pozornosti
- má velikášské tendence
- doma i ve škole má časté kázeňské problémy
- je závistivé
- těžko se přizpůsobuje
- nerado přijímá společenské normy

Směrnice č. 16 – Příloha č. 1

- je hrubé, surové
- má sklony bezdůvodně ničit věci
- je u něj narušen vztah k autoritě
- dává často najevo svou sílu, fyzickou i psychickou převahu
- mezi dětmi se bezohledně prosazuje
- rád zdůrazňuje své přednosti
- touží být mocné
- rádo ovládá druhé, často poroučí
- rádo veřejně ponižuje druhé
- je kruté ke zvířatům
- je kruté k jiným dětem
- často vyvolává rvačky
- má sklony okrádat mladší a slabší
- vyhledává činnosti spojené s rizikem
- zapojuje se do skupin, kde vládne násilí a jsou častější sklony k trestné činnosti
- dělá rádo věci, které druhým vadí
- rádo vyhledává v televizi a filmu násilí
- toto násilí prožívá se zaujetím
- má pocit uspokojení v situaci, kdy vidí utrpení druhého
- těžko vyjadřuje své city
- těžko se vžívá do pocitů druhých
- na kritiku reaguje nepřiměřeně
- má sklony násilně řešit konflikty
- fyzicky napadá druhé i když nejde o sebeobranu
- omezuje druhé v jejich projevech a jednání
- využívá druhých pro své cíle

b) rodina (ano - ne)

- projevuje se ve vaší rodině agresivita, brutalita
- je vůči dítěti uplatňován náročný přístup (vojenský dril, bez potřebné míry lásky)
- prosazují dospělí členové rodiny svoji moc autoritativně
- projevují se v rodině sadistické tendence

- je dítě v rodině často fyzicky napadáno některým členem rodiny (otcem, matkou, sourozenci, nevlastním otcem apod.)
- dochází ve vaší rodině k fyzickému násilí (např. mezi rodiči)
- dítě je v rodině ponižováno
- je některým členem rodiny nenáviděno pro jeho zdravotní postižení, tělesný handicap apod.
- používáte často tělesné tresty
- používáte často nadávky
- ponižujete a zesměšňujete dítě
- zacházíte krutě s dítětem
- dochází často ke konfliktům mezi otcem a dítětem, které končí fyzickým potrestáním
- otec omezuje autonomii dítěte
- otec je k dítěti odměřený, bez potřebné dávky citu a lásky
- matka často používá fyzické tresty
- dává v rodině někdo najevo zklamání z narození dítěte.

Pokud jste byli k sobě, k dítěti i situaci v rodině spravedliví, pak jste si vytvořili určitý obrázek toho, zda se vaše dítě může či nemůže stát agresorem. Pokud v odpovědích převažuje ANO, pak byste neměli otálet a pokusit se změnit vše, co se změnit dá. Jistě vám i v tomto případě mohou pomoci odborníci ve Středisku výchovné péče či v Pedagogicko-psychologické poradně. Na závěr této části jedna rada. Dokážete-li zastavit agresi v dětském věku, máte naději, že snížíte nebo zastavíte riziko kriminalizace v dospělosti. Bude-li tomu naopak, dítě zjistí, že krutost se vyplácí, je-li nepotrestána a jeho brutalita a agresivita poroste.

6. Finanční zabezpečení

Tento projekt byl sestaven tak, aby byl financovatelný ze tří zdrojů :

1. fond SRPDŠ
2. rozpočet školy

3. sponzorské dary

7. Hodnocení efektivity

Vyhodnocení jednotlivých akcí bude uskutečňováno vyjádřením účastníků

a) písemně : formou dotazníků, vyprávění a ilustrací, závěrečného hodnocení uplynulého období

b) ústně : ihned po akci nebo formou besedy se zaměřením na klady a zápory

Závěr :

Tento program je vytvořen jako volný, měnitelný, aplikovatelný na měnící se podmínky a situace.

Motto: *Mladí si myslí, že s nimi přichází lepší svět.*

Staří mají pocit, že s nimi lepší svět odchází.

Čapek